

SLÅTTERBLADET

NR 3/2013

LÄNSSTYRELSENS NYHETSREVIJER FÖR ALLA SOM ÄGER ELLER SKÖTER ÄNGSMARK I VÄRMLAND

SÄTRARNAS SLÅTTERMARKER

Nytt landsbygdsprogram
2014-2020

STOPPA LUPINER OCH JÄTTEBALSAMIN!

Prydnadsväxterna sprider
sig utanför träd-
gårdarna

Nästa generation
SÄTERBRUKARE

Ängskallra i vinterskrud. Foto: Lise Wichmann Hansen

SÄTRARNAS SLÅTTERMARKER

Som mest har det funnits över 1000 sätrar i Värmland. I länets säterinventering som gjordes år 2000 i samarbete mellan Värmlands Museum och Länsstyrelsen finns ett 80-tal sätrar kvar. Av dessa 80 brukas några få.

Den traditionella markanvändningen vid en säter var att man hade slåttermark inne på säter vallen, en gårdsgård runt vallen och djuren betade på utmarken utanför gårdsgården. Några veckor efter slåttern kunde djuren få efterbeta vallen.

2013 var det bara en säter i Värmland där man hade både slåtter på (en del av) vallen och betesdjur på skogen, nämligen Kårebols-sättern. På några få sätrar slår man vallen men har inga djur. På några få andra sätrar har man ingen slåtter men väl betesdjur och låter betesdjuren beta även inne på vallen.

Vegetationen på sätervallerna liknar vegetationen på andra ängar i samma odlingszon. I Värmland är det ett par arter som ändå är lite speciella för just sätrar: fjälltimotej och säterfryle.

Den specialintresserade kan läsa mer i Centrum för Biologisk Mångfalds bok "Fäbodskogen som biologiskt kulturarv", skriven av Thomas Ljung.

Finns att läsa på <http://www.slu.se/cbm>

Stoppa lupiner och jättebalsamin

Blomsterlupin och jättebalsamin är exempel på främmande arter som tagits in i landet som prydnadsväxter. När de sprider sig utanför trädgårdarna kan de utgöra ett hot mot mångfalden, eftersom de effektivt konkurrerar ut andra växtarter. På bilden syns lupin och ett långhornsbi.

Blomsterlupinen är inte en ursprunglig svensk art utan har tagits hit från Nordamerika som trädgårdsväxt. Visst kan den pryda sin plats i trädgården, men den sprider sig effektivt även till andra miljöer. Arter som inte är lika bra på att konkurrera om ljus och utrymme trängs undan av lupinen, som ofta tar över totalt när den väl fått fäste. Därför är det allvarligt när den etablerar sig i artrika miljöer som till exempel ängsmarker, eller långa artrika vägkanter. Vi har väl alla sett långa vägsträckor som kantas av enbart lupiner. Även insektslivet kan drabbas, eftersom många fjärilar och vildbin är beroende av särskilda värdväxter, som lokalt kan konkurreras ut av lupinerna.

En annan så kallad invasiv art är jättebalsamin, som ursprungligen kommer från Himalaya. Den sprätter iväg sina frön upp till sju meter bort från moderplantan. Även jättebalsamin kan snabbt ta över miljöer där den fått fäste.

Hjälp till att hindra spridningen!

Både blomsterlupin och jättebalsamin sprider sig med frön. En förutsättning för att bli av med växterna är därför att se till att de inte får sätta frö. Jättebalsaminens rötter sitter ganska löst, så plantorna kan gärna dras upp hela. Den som försökt dra upp lupinernas långa pålrötter vet att risken för ryggsrott är överhängande. Små bestånd av lupin kan istället gärna grävas upp med rötterna. Större bestånd av båda arterna kan bekämpas genom slåtter strax innan blomning. Se till att röja så nära marken det går. Nya skott kan växa upp, så röjningen måste upprepas senare under sommaren. Ta bort växtmaterialet efter varje röjning. Var ihärdig och fortsätt att bekämpa bestånden under flera år. ♦

VÄSSA LIARNA I VINTER

Just nu känns nog slåttern avlägsen, men varför inte utnyttja en mörk vinterdag till att vässa både dina liar och dina kunskaper?

På våra två slipstationer kan du slipa din lie på en bra elektrisk slipsten i lugn och ro och få så mycket hjälp du behöver. Kostnadsfritt dessutom! Har du en knackelie kan du få likaledes kostnadsfri handledning i knackning. Även jordläggning får du hjälp med om det

behövs. Den västra slipstationen finns i Mangen mellan Gunnarskog och Gräsmark hos Björn Merkell och den östra slipstationen utanför Lesjöfors hos Staffan Lundaahl.

RING FÖR ATT BOKA TID

Mangen: Björn Merkell, tel. 073- 822 49 24

Lesjöfors: Staffan Lundaahl, tel. 0590-230 92 / 0702-67 72 92

NÄSTA GENERATION SÄTERBRUKARE

Under fem veckor i somras genomfördes Länsstyrelsens projekt "Nästa generation säterbrukare" på Kårebolssäterna, ca en mil öster om Stället i Norra Ny socken.

Bakgrunden till projektet är att nästan alla Sättrar i Värmland saknar brukare. De få säterbrukare som finns kvar är i pensionsåldern och kunskapsöverföringen till någon yngre generation säterbrukare har inte fungerat. Samtidigt vet vi att det faktiskt finns Unga människor som gärna skulle vilja arbeta med säterbruk.

Målet är att projektet ska bidra till att bevara och utveckla säterkulturen i Värmland.

Kårebolssäterna är en av Värmlands bäst bevarade sättrar med höga natur- och kulturvärden, men framtiden hänger i en skör tråd och det är dags för ett generationsskifte. Det finns många sättrar i länet som är i skriande behov av nya brukare och Länsstyrelsen har därför genomfört ett projekt för att föra över kunskap till en ny generation. Under fem veckor har Linda Lou Axelsson, Per Fredell, Christopher Rakkestad och Maria Claesson fått lära sig om säterbruk under Solveig Hedéns ledning. Solveig

har spenderat somrarna med djur på Kårebolssäterna i 25 år.

Den här sommaren har fyra fjällkor, två kalvar, tre getter och två hästar bott här tillsammans med Solveig och deltagarna. Korna och getterna har under dagarna gått fritt i på skogen men minst en person har hela tiden följt med dem, något som deltagarna har turats om att göra för att hålla koll och skydda mot rovdjur. Hästarna följer däremot inte koflocken utan går själva runt i skogen om dagarna.

Förutom de mer självklara sysslorna som ingår i en säterbrukares vardag, t.ex. skötsel och vallning av betesdjuren, bära vatten, elda i spisen, handmjölkning, ystning, lieslätter, matlagning, kulning/lulling med mera har deltagarna också fått utbildning i att slå med lie och en del teori om biologisk mångfald på en säter.

Efter lite träning i osttillverkning på sätern med Solveig kom Stig från Lillängens gårdsmejeri och höll en dagskurs i tillverkning av getostar.

- Dagarna var långa och ibland lite tunga men oerhört lärorika och spännande, säger Maria efter avslutat projekt.

Hon och Christopher fick en speciell upplevelse en dag när de var ute med djuren och kon Svartos kalvade mitt uppe på ett berg. För att få hem kalven till sätervallen fick till slut hela gruppen komma och hjälpas åt att bära, men allt slutade lyckligt för alla inblandade. ♦

Returadress:
Länsstyrelsen Värmland
651 86 KARLSTAD

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Som mottagare av detta nyhetsbrev finns du med i ett adressregister hos Länsstyrelsen Värmland

SLÅTTERBLADET

Slåtterbladet är ett nyhetsblad för alla som äger eller sköter ängsmark i Värmland. Syftet är att skapa kontakter mellan ägare och brukare av ängar och andra som vill delta i skötseln samt att diskutera vad som kan göras för att få ängarna skötta. Syftet är också att samla och sprida kunskap om ängar och ängsskötsel men också att sprida information om relevanta kurser, arrangemang, m.m.

Prenumeration är gratis. Vill du vara miljövänlig så be att få slåtterbladet som pdf istället (då sparar vi även portokostnader). Vill du prenumerera eller avsluta din prenumeration så hör av dig.

Annonser, insändare, synpunkter, m.m. skickas till Lise Wichmann Hansen, Länsstyrelsen. Nr 12014 kommer ut till påsk, manusstopp är 15 mars.

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

KONTAKT

Lise Wichmann Hansen
lise.wichmann.hansen@
lansstyrelsen.se 010-224 72 78

PUBL.NR

2013:27

Länsstyrelsen
Värmland

www.lansstyrelsen.se/varmland

Nytt landsbygdsprogram 2014-2020

Snart är det 2014, men vid manusstopp för detta nummer av Slåtterbladet har regeringen ännu inte beslutat om nya Landsbygdsprogrammet.

Enligt preliminär information från landsbygdsdepartementet gör man av budgetskäl politiska prioriteringar som innebär att stora delar av Landsbygdsprogrammet inte kommer igång förrän 2016. Det kan också bli så att en del möjligheter som funnits 2007-13 inte kommer finnas med i nya programmet alls.

Det som berör ängsmarker, slåtter och relaterade aktiviteter är t.ex. att man 2014 troligen inte kan ansöka om ersättning för att restaurera ängsmark och inte heller kan ansöka om nytt åtagande för årlig skötsel av ängsmark. De som redan har ett åta-

gande berörs inte av detta utan pågående åtaganden fortsätter som planerat.

Kompetensutvecklingspengarna finns troligen inte med i nya landsbygdsprogrammet 2014-2015. Det är med dessa pengar vi finansierar Länsstyrelsernas kurser inom t.ex. lieslåtter, slipning och byggnadsvård och även rådgivningen och Slåtterbladet. I Värmland har vi kvar lite pengar från gamla programmet som gör att vi kommer kunna fortsätta med Slåtterbladet och även genomföra viss kursverksamhet under 2014. Men efter 2014 ser det ut som att liemannen kommer...

Vi återkommer med mer information när sådan finns och när regeringen beslutat om nya programmet kommer information att finnas på Jordbruksverkets och Länsstyrelsernas hemsidor.

Svar bildfråga: Strättä, angelica sylvatica